

Ανάμεσα στο λογοτεχνικό πάθος και στο δημοσιογραφικό καθήκον: «Οι Μακεδονομάχοι»
του Μ. Καραγάτση.
Παναγιώτα Μ. Χατζηγεωργίου

Δύο κατ' εξοχήν αφηγηματικοί μηχανισμοί, τα ΜΜΕ και η Λογοτεχνία, λειτουργούν ως εργαλεία διαμεσολάβησης/αναπαράστασης της πραγματικότητας¹. Κατά την προσπάθειά τους αυτή, τόσο τα ΜΜΕ, όσο και η Λογοτεχνία -και ειδικότερα η πεζογραφία- προβαίνουν σε αυτό που η θεωρία των Μέσων ορίζει ως «μεσοποίηση»²: δεν περιορίζονται απλώς στο να καταγράφουν και να αναμεταδίδουν την πραγματικότητα³, αλλά επηρεάζουν καθοριστικά την επιλογή και τον τρόπο παρουσίασης των συστατικών στοιχείων της.

Οι ερμηνευτικές θεωρίες που αναπτύσσονται με επίκεντρο τον αποκαλούμενο «Πολιτισμό της εφημερίδας», προτείνουν, «[έ]να νέο μοντέλο [...], που χωρίς να αγνοεί την κειμενική ανάλυση, στηρίζεται ιδιαίτερα στα κοινωνικά και ιστορικά συμφραζόμενα, δίνοντας βαρύτητα και στο ίδιο το υλικό μέσα από το οποίο δημοσιεύεται και διακινείται η λογοτεχνία (βιβλίο, εφημερίδα, διαδίκτυο)»⁴. Μέσα σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, αποδίδεται πρωτεύουσα σημασία στο ρόλο του Τύπου στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών των λογοτεχνικών προϊόντων, στην αντιμετώπιση, δηλαδή του εφημεριδικού λόγου όχι ως μίας ανεξάρτητης, εξωτερικής επιρροής πάνω στο λογοτεχνικό κείμενο αλλά ως του ζωτικού χώρου μέσα στον οποίο αναπτυσσόταν η λογοτεχνία τουλάχιστον μέχρι και τη δεκαετία του 1950.

Ήδη από το 19^ο αιώνα, οι αμερικάνικες εφημερίδες, για παράδειγμα, για να απευθυνθούν στο μεγάλο κοινό και στην τότε ανερχόμενη διαφημιστική αγορά, επινοούν ένα νέο δημοσιογραφικό είδος, τις «ιστορίες με ανθρώπινο ενδιαφέρον» (human interest story).

¹ Δ. Τζιόβας, «Ταυτότητα κι ετερότητα», *Κουλτούρα και λογοτεχνία. Πολιτισμικές διαθλάσεις και χρονότοποι ιδεών*, Πόλις, Αθήνα 2014, σελ. 18. Η ερμηνευτική προσέγγιση των «Μακεδονομάχων» τοποθετείται στο ίδιο θεωρητικό πλαίσιο ερμηνείας κι άλλων κειμένων του Μ. Καραγάτση, τα οποία γράφτηκαν για να δημοσιευτούν σε εφημερίδες. Βλ. Π. Χατζηγεωργίου, «Δυο λόγοι για 'Μια ζωή': η διαπλοκή λογοτεχνικού και δημοσιογραφικού λόγου στην κατασκευή της μυθοπλαστικής ταυτότητας», στο Ζ. Γαβριηλίδου et alii (επιμ.), *Ταυτότητες: γλώσσα και λογοτεχνία. Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου για τα 20 χρόνια λειτουργίας του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ. Κομοτηνή, / Proceedings of the International Conference on the Occasion of the 20th Anniversary of the Department of Greek of D.U.Th.. Identities: language and literature*, τόμ. Β', εκδόσεις Σαΐτα, Κομοτηνή 2018, σελ. 513 – 526

<http://www.saitapublications.gr/2018/04/ebook.223.html>

² Μ. Κοντοχρήστου, «Εισαγωγή», στο Ν. Δεμερτζής, (πρόλογος), Μ. Κοντοχρήστου (εισαγωγή - επιμέλεια), *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη σύγχρονη Ελλάδα*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2007, σελ. 19 και σελ. 28, υποσ. 4.

³ Για την πραγματικότητα και τα μέσα ενημέρωσης βλ. Ρ. Παναγιωτοπούλου, Π. Ρηγοπούλου, Μ. Ρήγου, Σ. Νοτάρης (επιμ.), *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, Διεθνές συνέδριο, Αθήνα, Απρίλιος 1996*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998.

⁴ Ε. Αμιλήτου, «Τυποποίηση ταυτοτήτων και ανακύκλωση δημοσιογραφικού λόγου στα μυθιστορήματα του Γρ. Ξενοπούλου. Για μια ποιητική της λογοτεχνικής επικοινωνίας», *Πρακτικά Δ' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα, 9 - 12 Σεπτ. 2010: «Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα)»*, τόμ. Β', Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, σελ. 652
https://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Identities%20in%20the%20Greek%20world%202010.pdf

Πρόκειται για δημοσιογραφικές ιστορίες που διηγούνται ειδήσεις και γεγονότα «μέσα από ήρωες [...] συγκρούσεις και [...] πλοκή»⁵. Στόχος τους είναι κυρίως η «διέγερση της περιέργειας ή [η] πρόκληση της συγκίνησης»⁶, με συνέπεια ο αναγνώστης να θεωρεί ότι η προσωπική του εμπειρία αποτελεί μέλος μιας ευρύτερης, συλλογικής εμπειρίας, γεγονός που οδηγεί τη μάζα να αρχίζει να λειτουργεί ως αναγνωστικό κοινό στη βάση μιας κοινής συνείδησης.

Αυτή η «αφηγηματοποίηση του καθημερινού»⁷, που ενεργοποιεί τη φαντασία και συγκινεί, και η απόφαση και των ελληνικών εφημερίδων όχι μόνο να ενημερώνουν αλλά και να ψυχαγωγούν, οδήγησε στη συνύπαρξη του δημοσιογραφικού και του λογοτεχνικού λόγου, τόσο υφολογικά μέσα στα ίδια τα δημοσιογραφικά κείμενα όσο και κυριολεκτικά στις σελίδες των εντύπων.

Ο εξαιρετικά μορφωμένος, πολυγραφότατος λογοτέχνης Μ. Καραγάτσης ήταν επαγγελματίας διαφημιστής και δημοσιογράφος. Η πιο μακροχρόνια και σταθερή συνεργασία που διατηρούσε ήταν με την αθηναϊκή εφημερίδα «*Η Βραδυνή*» από το 1946 έως το 1960. Όντας αναγνωρισμένος συγγραφέας αναπτύσσει παράλληλα μία πολυσχιδή δημοσιογραφική δραστηριότητα⁸, η οποία περιλαμβάνει και τη συγγραφή διηγημάτων αλλά και μυθιστορηματικών επιφυλλίδων, όπως πρόσταζε η πολιτισμική πρακτική των ελληνικών εφημερίδων.

Οι «Μακεδονομάχοι» είναι μία αθησαύριστη, μυθιστορηματική, επιφυλλιδική εξιστόρηση του Μακεδονικού αγώνα και πιο συγκεκριμένα των δύο αποστολών του Παύλου Μελά στη Μακεδονία. Δημοσιεύεται σε 62 συνέχειες στην εφημερίδα *Η Βραδυνή*, από τις 30/5/1949 έως τις 13/8/1949, με πρώτο υπότιτλο σε παρένθεση «οι ήρωες που ανέτρεψαν τα Βουλγαρικά σχέδια» και δεύτερο υπότιτλο «Η ζυμωμένη με αίμα γη»⁹.

Η αφήγηση ξεκινάει με την επίσκεψη του καπετάν Κώττα στο διάδοχο Κωνσταντίνο, στις αρχές του 1904, ο οποίος του αφηγείται αφενός την ιστορία της ζωής του κι αφετέρου την κατάσταση στα μακεδονικά εδάφη και του ζητά τη βοήθεια του ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η αποστολή των τεσσάρων αξιωματικών, Αλέξανδρου Κοντούλη, Αναστάσιου Παπούλα, Γεωργίου Κολοκοτρώνη και Παύλου Μελά, στη Μακεδονία, με εντολή της κυβέρνησης να συντάξουν έκθεση για την κατάσταση εκεί, αναφέρονται οι δύο εκ διαμέτρου αντίθετες εκθέσεις (επίσημη/Κολοκοτρώνη - Παπούλα), που προκάλεσαν έντονες τριβές και διαμάχες με αποκορύφωμα τη μονομαχία Κολοκοτρώνη-Μελά και ακολουθεί το δεύτερο ταξίδι του Π. Μελά στη Μακεδονία. Η εξιστόρηση των σχετικών γεγονότων, όμως, θα επικεντρωθεί όχι στον ίδιο τον Π. Μελά αλλά σε ένα μέλος του αντάρτικου σώματος, τον κρητικό Ιωάννη Καραβίτη. Η διήγηση παρακολουθεί τη δική του συμμετοχή στον αγώνα για μεγάλο αριθμό συνεχιών, αλλά κάποια στιγμή τον «ξεχνάει», για να επικεντρωθεί στις περιπέτειες και τις κακουχίες του ελληνικού αντάρτικου σώματος με μια μικρή αναφορά σε αυτόν, λίγο πριν από την περιγραφή του θανάτου του Π. Μελά, με την οποία τελειώνει η εξιστόρηση. Ο σκοπός του Μ. Καραγάτση -όπως το ομολογεί ο ίδιος- είναι να συνεχίσει τη μυθιστορηματική επιφυλλίδα, αφού συγκεντρώσει και άλλα στοιχεία αλλά η μέχρι τώρα έρευνα δείχνει ότι αυτό δεν έγινε.

⁵ Ν. Μπακουνάκης, *Δημοσιογράφος ή ρεπόρτερ. Η αφήγηση στις ελληνικές εφημερίδες, 19^{ος} - 20^{ος} αιώνας*, Πόλις, Αθήνα 2014, σελ. 18 - 19.

⁶ Ν. Μπακουνάκης, *ό.π.*, σελ. 18 - 19.

⁷ Ν. Μπακουνάκης, *ό.π.*, σελ. 35.

⁸ Συνεντεύξεις με πολιτικούς, προσωπικότητες των τεχνών και ξένους αξιωματούχους, πολεμικό, πολιτικοοικονομικό, κοινωνικό, κοσμικό και αθηναϊογραφικό ρεπορτάζ, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, άρθρα γνώμης, τεχνοκριτική και φυσικά η γνωστή στήλη θεατρικής κριτικής.

⁹ Μ. Καραγάτσης, «Μακεδονομάχοι». (Οι ήρωες που ανέτρεψαν τα βουλγαρικά σχέδια). «Η ζυμωμένη με αίμα γη», εφ. *Η Βραδυνή*, 30/5/ - 16/8/1949. Η μυθιστορηματική επιφυλλίδα δημοσιεύτηκε σε 62 συνέχειες συνολικά αλλά από τυπογραφικό λάθος καταγράφονται στην εφημερίδα 61.

Οι *Μακεδονομάχοι*, λοιπόν, ως επιφυλλιδικό μυθιστόρημα (roman - feuilleton), ανήκουν σε ένα είδος που γεννήθηκε στο γαλλικό Τύπο του 19^{ου} αιώνα με σκοπό την αύξηση του αναγνωστικού του κοινού των εφημερίδων και «έχει τους κανόνες του. Δεν γράφεται για να δημοσιευθεί πρωτίστως ως βιβλίο» αλλά σε συνέχειες, σε εφημερίδα, με συνέπεια η δομή του κι ο χαρακτήρας του να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις μιας καθημερινής έκδοσης: συγγραφής σε καθορισμένο χρονικό πλαίσιο, συγκεκριμένη έκταση κάθε φορά, αφηγηματικές συνέχειες δομικά κατασκευασμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να «τείν[ουν] σε κάποια [...] αυτοτέλεια» προκαλώντας ταυτόχρονα το ενδιαφέρον του αναγνώστη να διαβάσει την ιστορία την επόμενη μέρα. Για αυτό το λόγο, το επιφυλλιδικό μυθιστόρημα «δίνει αποκλειστική προτεραιότητα στη δράση χωρίς να καθυστερεί με παρεκβάσεις, περιγραφές, σχόλια κι αναλύσεις»¹⁰. Στο έργο του Μ. Καραγάτση, όμως, όπως συμβαίνει συχνά, δεν τηρούνται όλοι οι παραπάνω κανόνες. Ο συγγραφέας, στο πλαίσιο μιας γλαφυρής πολυεστιακής αφήγησης, κάνει παρεκβάσεις, μικρές ιστορικοπολιτικές αναλύσεις, αφηγηματικά σχόλια και περιγραφές του σκηνικού της δράσης.

Από την άλλη, αν προσπαθήσουμε να εντάξουμε ειδολογικά την επιφυλλίδα του Μ. Καραγάτση ως προς τη μυθοπλαστική της διάσταση, θα διαπιστώσουμε ότι διατηρεί πολλά από τα στοιχεία που καθορίζουν το κλασικό ιστορικό μυθιστόρημα¹¹, καθώς αναπλάθονται γεγονότα μιας εποχής προγενέστερης του συγγραφέα, (ο Μακεδονικός αγώνας των αρχών του εικοστού αιώνα) και ο πρωταγωνιστής είναι ένα δευτερεύον ιστορικό πρόσωπο, αντιπροσωπευτικό των αξιών της εποχής και του έθνους του: πρόκειται για τον σφακιανό μακεδονομάχο Ιωάννη Καραβίτη (1883 - 30/10/1949), που ανέπτυξε μεγάλη πολεμική δράση στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες του πρώτου μισού του εικοστού αιώνα. Μάλιστα, στη Σχολή Ευελπίδων είχε καθιερωθεί μάθημα ανταρτοπολέμου με τον τίτλο «τακτική Καραβίτη», ενώ η κηδεία του έγινε δημοσία δαπάνη με τιμές στρατηγού στις 30 Οκτωβρίου 1949¹².

Η συγκεκριμένη επιλογή πρωταγωνιστικού χαρακτήρα διευκολύνει τον Μ. Καραγάτση να συμμορφωθεί και με άλλους κανόνες του κλασικού ιστορικού μυθιστορήματος, όπως την ευελιξία στο χειρισμό της πλοκής και στην κατασκευή των χαρακτήρων, την επέμβαση στα δευτερεύοντα γεγονότα ή στα κενά της ιστορικής αφήγησης. Πράγματι, η πλοκή έχει ρυθμό, ενδιαφέρον και συνοδεύεται από τη δραματικότητα που της δίνουν οι επιτυχημένα παραστατικοί διάλογοι των προσώπων όλων των κοινωνικών τάξεων. Ωστόσο, χαλαρώνει σε αρκετά σημεία, καθώς ο Μ. Καραγάτσης παραθέτει -συχνά αυτούσια- εξωλογοτεχνικά κείμενα, κάνει παρεκβάσεις, είτε για να συμπληρώσει τα κενά των ιστορικών γεγονότων, είτε για να συνδέσει το μακεδονικό αντάρτικο σώμα με τους κλέφτες του 1821, είτε για να δώσει μία λεπτομερή περιγραφή των περιστάσεων κάτω από τις οποίες δρούσαν οι αντάρτες, με επιμονή στην απόδοση των δύσκολων κλιματολογικών συνθηκών, της πείνας και της κακουχίας που βίωναν.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του ιστορικού μυθιστορήματος που εντοπίζεται στους *Μακεδονομάχους* είναι η πιστότητα στην ιστορική αλήθεια. Άλλωστε, η μυθοπλαστική

¹⁰ Π. Μουλλάς, *Ο χώρος του εφήμερου. Στοιχεία για την παραλογοτεχνία του 19ου αιώνα*, εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2007, σελ. 208. Επίσης, για το επιφυλλιδικό μυθιστόρημα βλ. Α. Ζήρας, Α. Δεσποτίδης, λήμμα «επιφυλλιδικό μυθιστόρημα», στο Μ. Μερακλής, Κ. Μητσάκης, Β. Πούχγερ (επιμέλεια: 1988 - 1991), Α. Ζήρας (επιμέλεια: 1992 - 1996), Λ. Κουζέλη (επιμέλεια: 1997 - 2007), *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα - Έργα - Ρεύματα - Όροι*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007, Ν. Μπακουνάκης, *ό.π.*, σελ. 42 κ. εξ.

¹¹ Βλ. Ν. Χατζηγεωργίου, λήμμα «ιστορικό μυθιστόρημα», στο Μ. Μερακλής, Κ. Μητσάκης, Β. Πούχγερ (επιμέλεια: 1988 - 1991), Α. Ζήρας (επιμέλεια: 1992 - 1996), Λ. Κουζέλη (επιμέλεια: 1997 - 2007), *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα - Έργα - Ρεύματα - Όροι*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007.

¹² Βλ. σχετικά https://el.wikipedia.org/wiki/Ιωάννης_Καραβίτης [τελευταία επίσκεψη: 30/1/2019].

εξιστόρηση πραγματικών ιστορικών γεγονότων είναι προγραμματικός στόχος σε μεγάλο μέρος της πεζογραφικής παραγωγής του Μ. Καραγάτση, ο οποίος ήταν βαθύς γνώστης της Ιστορίας. Όπως οι παραδοσιακοί ρεαλιστές πεζογράφοι, πιστεύει στη δυνατότητα της λογοτεχνίας για αδιαμεσολάβητη αναπαράσταση της πραγματικότητας και για μεταλαμπάδευση της «αληθινής» ιστορικής γνώσης στο ευρύ κοινό, όταν ο συγγραφέας έχει το ανάλογο αφηγηματικό πρόγραμμα. Και στην περίπτωση των *Μακεδονομάχων* διαπιστώνεται η σαφής πρόθεση του συγγραφέα για την αντικειμενική αφήγηση των ιστορικών γεγονότων. Ο Μ. Καραγάτσης φαίνεται να ακολουθεί τη γραμμή του ιστορικού μυθιστορήματος που ξεκινά από τον Edward Bulwer Lytton, όσον αφορά στην έμφαση στην ιστορική ακρίβεια μέσω της χρήσης ιστορικών παραθεμάτων και στη λεπτομερειακή ανάλυση της εποχής¹³.

Η παράθεση αποσπασμάτων από ιστορικές πηγές, όπως τα ημερολόγια του Π. Μελά ή τα γράμματά του στη γυναίκα του, Ναταλία, εντός του κειμένου ή σε φωτογραφία, η τακτική της εικονογράφησης των καθημερινών επιφυλλίδων είτε με σχέδια είτε με αυθεντικές φωτογραφίες των ηρώων του Μακεδονικού αγώνα και η έμμεση παραδοχή του συγγραφέα ότι ερευνά για να γράψει το υλικό του είναι σαφείς ενδείξεις της παραπάνω πρόθεσης.

Ο μη επινοημένος μύθος, η αφηγηματική επιμονή στην πιστότητα και στην ιστορική αλήθεια, η δημοσιογραφική ιδιότητα του Μ. Καραγάτση και η κριτική επισήμανση¹⁴ ότι μία μεταγενέστερη μυθιστορηματική επιφυλλίδα του πεζογράφου, οι *Λησταί στα πρόθυρα των Αθηνών*, αποτελεί πρόδρομο του ελληνικού μη μυθοπλαστικού μυθιστορήματος (non fiction novel) προτρέπουν στη σχετική ειδολογική διερεύνηση και των *Μακεδονομάχων*. Το μη μυθοπλαστικό μυθιστόρημα¹⁵ καθιερώθηκε από τον αμερικανό συγγραφέα και δημοσιογράφο Τρούμαν Καπότε (Truman Capote)¹⁶ με αφορμή το διάσημο μυθιστόρημά του «*Εν ψυχρώ*». Σύμφωνα με τον ορισμό που έδωσε ο ίδιος, πρόκειται για τη λογοτεχνική διήγηση μιας πραγματικής ιστορίας, με αντικειμενική παράθεση των αυθεντικών γεγονότων και προσώπων. Η αφηγηματική εμπλοκή του συγγραφέα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερη και η πρωτοπρόσωπη αφήγηση απαγορεύεται. Το μυθιστορηματικό υλικό προκύπτει μετά από επίπονη έρευνα των πηγών, συνεντεύξεις με τα πραγματικά πρόσωπα της ιστορίας, κτλ. Η γέννηση του μη μυθοπλαστικού μυθιστορήματος συνδέεται με την ανάδυση της Νέας Δημοσιογραφίας, που αποτελεί την εξέλιξη/επαναφορά στο χώρο του αμερικάνικου Τύπου της δεκαετίας του 1960 του εφημεριδικού φαινομένου του 19ου αιώνα που αναφέραμε νωρίτερα, τη δημοσίευση δημοσιογραφικών «ιστορι[ών] με ανθρώπινο ενδιαφέρον», που διηγούνται ειδήσεις και γεγονότα «μέσα από ήρωες [...] συγκρούσεις και [...] πλοκή»¹⁷.

Ωστόσο, και παρά τις ποικίλες κι αντιφατικές θεωρητικές απόψεις για τα χαρακτηριστικά του είδους, το non fiction ορίζεται ως η αυτοτελώς εκδομένη αφήγηση μιας δημοσιογραφικής έρευνας, η οποία χρησιμοποιεί τις αφηγηματικές τεχνικές του μυθιστορήματος, ενώ οι *Μακεδονομάχοι* είναι μια ιστορική μυθιστορηματική επιφυλλίδα γραμμένη από έναν δημοσιογράφο-λογοτέχνη. Επιπλέον, η χρήση της πρωτοπρόσωπης αφήγησης και της απεύθυνσης στον αναγνώστη, καθώς και τα αυτοαναφορικά σχόλια στη σύνθεση του κειμένου σε παραμυθιακό ύφος που αναδίδουν διδακτισμό, αποτρέπουν τον

¹³ Βλ. Ν. Χατζηγεωργίου, λήμμα «ιστορικό μυθιστόρημα», *ό.π.*.

¹⁴ Βλ. Δ. Κωστόπουλος, «Η έλευση του non fiction novel στην Ελλάδα», εφ. *Η Καθημερινή*, 5/7/2011.

¹⁵ Σχετικά με το μη μυθοπλαστικό μυθιστόρημα (non fiction novel) βλ. Α. Βιστωνίτης, «Το ντοκουμέντο ως μυθιστόρημα», εφ. *Το Βήμα*, 26/10/2003, Δ. Κωστόπουλος, *ό.π.*, Α. Χολιβάτου, *Δημοσιογραφία και λογοτεχνία: η κληρονομιά της Νέας Δημοσιογραφίας και το ελληνικό παράδειγμα*, Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2014 (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή).

¹⁶ Βλ. σχετικά, https://en.wikipedia.org/wiki/Truman_Capote [τελευταία επίσκεψη: 30/1/2019], https://en.wikipedia.org/wiki/Non-fiction_novel [τελευταία επίσκεψη: 30/1/2019].

¹⁷ Βλ. Ν. Μπακουνάκης, *ό.π.*, σελ. 19, 39 κ. εξ.

παραπάνω χαρακτηρισμό. Ακόμα και τα παραθέματα των εξωλογοτεχνικών κειμένων συχνά χρησιμεύουν στο συγγραφέα ως αφετηρία για να εκφράσει τις προσωπικές, ιστορικές του εκτιμήσεις και πολιτικές απόψεις.

Βέβαια, δε μπορούμε να μην επισημάνουμε την επικαιρική διάσταση των *Μακεδονομάχων*, καθώς λειτουργούν και ως ιστορική αλληγορία. Ο συγγραφέας τους, ο οποίος ήταν ανταποκριτής της *Βραδυνής* για την κάλυψη των γεγονότων του Εμφυλίου στη Μακεδονία, συμμετέχει στην ιδεολογική διαμάχη του Εμφυλίου, που τότε όδευε στο τέλος του στην ίδια περιοχή με αυτή που τοποθετείται η δράση των «Μακεδονομάχων». Συμπλέει με τη δεξιά ιδεολογία της εποχής και την προπαγάνδα της, που συστηματικά παραλλήλιζε το Μακεδονικό αγώνα με τον Εμφύλιο και τους αντάρτες του ΕΑΜ με τους Βούλγαρους εχθρούς. Ο Μ. Καραγάτσης επιθυμεί να τονώσει το εθνικοπατριωτικό φρόνημα των αναγνωστών, παρουσιάζοντας με τη συγγραφική του εντιμότητα και την πειστική γλαφυρότητα της πεζογραφίας του την ιστορική αλήθεια που –όπως ο ίδιος πιστεύει– κατέχει.

Εντούτοις, όπως πάντα συμβαίνει με τον πεζογράφο, η προσωπική του θεώρηση ξεπερνά τα ιστορικά ταμπού και τα στερεότυπα της εποχής του, με αποτέλεσμα το κείμενό του να αποκλίνει από την κυρίαρχη ηρωική αναπαράσταση και ιστορικοπολιτική αφήγηση. Έτσι, όσον αφορά στον πρωταγωνιστικό χαρακτήρα Ι. Καραβίτη, παρουσιάζει έναν ενθουσιώδη νεαρό, υπέρμαχο της Μεγάλης Ιδέας που διακρίνεται από παιδικό πείσμα κι αφέλεια. Γενικότερα, ο συγγραφέας περιγράφει καθημερινά γεγονότα που τονίζουν την ανθρώπινη διάσταση των πολεμιστών και αποκλίνουν από το περιβάλλον της «αντικειμενικής», επιστημονικής, ιστορικής διήγησης θυμίζοντας το μυθοπλαστικό περιβάλλον του *Κοτζάμπαση του Καστρόπυργου*¹⁸.

Σε σχέση, τώρα, με την κυρίαρχη ιστορικοπολιτική αφήγηση ο Μ. Καραγάτσης δε διστάζει να καταδικάσει την ανικανότητα και την ατολμία των ελλήνων πολιτικών, να μιλήσει για την ύπαρξη των σλαβόφωνων Ελλήνων, να επισημάνει το κομμάτι της προπαγάνδας που μιλούσε για Μακεδόνες γηγενείς κι όχι για Έλληνες ή Βούλγαρους, να παρουσιάσει την εκμετάλλευση των ανταρτών του Π. Μελά από τους ντόπιους, τις εσωτερικές συγκρούσεις, τις διχόνοιες και τις προδοσίες που συνέβησαν πριν και κατά τη διάρκεια της αποστολής της αντάρτικης ομάδας και στην περίοδο του Μακεδονικού αγώνα ευρύτερα.

Ο Μ. Καραγάτσης ξεκίνησε «τους Μακεδονομάχους» με σκοπό να γράψει «δραματικά επεισόδια», «ηρωικά κατορθώματα», «τραγικές περιπέτειες», που αφορούν «σλαβόφων[ους] κι Έλληνες», «τρεις γενναί[ους] που κλείνουν στην ψυχή τους την Ελλάδα [και] συζητούν για το γλωττωμό της αιματοποτισμένης Μακεδονίας», η οποία «στενάζει κάτω από το διπλό ζυγό των Τούρκων και των Βούλγαρων κομιτατζήδων», που σαν «τίγρεις σπαράζουν τα κορμιά της μαρτυρικής γης»¹⁹. Στη δική του συγγραφική αποστολή βρέθηκε ανάμεσα στο λογοτεχνικό πάθος και στο δημοσιογραφικό καθήκον. Και όσο ζούσε, ήταν διαβόητος ως μια αντιφατική όσο και παθιασμένη προσωπικότητα...

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμιλήτου, Ε., «Τυποποίηση ταυτοτήτων και ανακύκλωση δημοσιογραφικού λόγου στα μυθιστορήματα του Γρ. Ξενόπουλου. Για μια ποιητική της λογοτεχνικής επικοινωνίας», *Πρακτικά Δ' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών (Γρανάδα, 9 - 12 Σεπτ. 2010: «Ταυτότητες στον ελληνικό κόσμο (από το 1204 έως σήμερα)»*, τόμ. Β', Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, σελ. 651 - 668.

https://www.eens.org/EENS_congresses/2010/Identities%20in%20the%20Greek%20world%202010.pdf

¹⁸ Βλ. σχετικά, Π. Χατζηγεωργίου, *Μορφές του αντιηρωισμού στο νεοελληνικό μυθιστόρημα. Από την «Πάπισσα Ιωάννα» στα «Βαμμένα Κόκκινα Μαλλιά»*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2012, σελ. 135 κ. εξ.

¹⁹ Μ. Καραγάτσης, «Μακεδονομάχοι»..., εφ. *Η Βραδυνή*, 30/5/1949.

Βιστωνίτης, Α., «Το ντοκουμέντο ως μυθιστόρημα», εφ. *Το Βήμα*, 26/10/2003.

Ζήρας, Α., Δεσποτίδης, Α., λήμμα «επιφυλλιδικό μυθιστόρημα», στο Μ. Μερακλής, Κ. Μητσάκης, Β. Πούχγερ (επιμέλεια: 1988 - 1991), Α. Ζήρας (επιμέλεια: 1992 - 1996), Λ. Κουζέλη (επιμέλεια: 1997 - 2007), *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα – Έργα – Ρεύματα - Όροι*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007.

Κοντοχρήστου, Μ., «Εισαγωγή», στο Ν. Δεμερτζής, (πρόλογος), Μ. Κοντοχρήστου (εισαγωγή-επιμέλεια), *Ταυτότητα και ΜΜΕ στη σύγχρονη Ελλάδα*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2007, σελ. 17 - 31.

Κωστόπουλος, Δ., «Η έλευση του non fiction novel στην Ελλάδα», εφ. *Η Καθημερινή*, 5/7/2011.

Μουλλάς, Π., *Ο χώρος του εφήμερου. Στοιχεία για την παραλογοτεχνία του 19ου αιώνα*, εκδόσεις Σοκόλη, Αθήνα 2007.

Μπακουνάκης, Ν., *Δημοσιογράφος ή ρεπόρτερ. Η αφήγηση στις ελληνικές εφημερίδες, 19^{ος} - 20^{ος} αιώνας*, Πόλις, Αθήνα 2014.

Παναγιωτοπούλου, Ρ., Ρηγοπούλου, Π., Ρήγου, Μ., Νοτάρης, Σ., (επιμέλεια), *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, Διεθνές συνέδριο, Αθήνα, Απρίλιος 1996*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998.

Τζιόβας, Δ., *Κουλτούρα και λογοτεχνία. Πολιτισμικές διαθλάσεις και χρονότοποι ιδεών*, Πόλις, Αθήνα 2014.

Χατζηγεωργίου, Ν., λήμμα «ιστορικό μυθιστόρημα», στο Μ. Μερακλής, Κ. Μητσάκης, Β. Πούχγερ (επιμέλεια: 1988 - 1991), Α. Ζήρας (επιμέλεια: 1992 - 1996), Λ. Κουζέλη (επιμέλεια: 1997 - 2007), *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα – Έργα – Ρεύματα - Όροι*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2007.

Χατζηγεωργίου, Π., *Μορφές του αντιηρωισμού στο νεοελληνικό μυθιστόρημα. Από την «Πάπισσα Ιωάννα» στα «Βαμμένα Κόκκινα Μαλλιά»*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2012.

Χατζηγεωργίου, Π., «Δυο λόγοι για ‘Μια ζωή’: η διαπλοκή λογοτεχνικού και δημοσιογραφικού λόγου στην κατασκευή της μυθοπλαστικής ταυτότητας», στο Ζ. Γαβριηλίδου et alii (επιμέλεια), *Ταυτότητες: γλώσσα και λογοτεχνία. Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου για τα 20 χρόνια λειτουργίας του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ. Κομοτηνή, / Proceedings of the International Conference on the Occasion of the 20th Anniversary of the Department of Greek of D.U.Th.. Identities: language and literature*, τόμ. Β΄, εκδόσεις Σαΐτα, Κομοτηνή 2018, σελ. 513 - 526
<http://www.saitapublications.gr/2018/04/ebook.223.html>

Χολιβάτου, Α., *Δημοσιογραφία και λογοτεχνία: η κληρονομιά της Νέας Δημοσιογραφίας και το ελληνικό παράδειγμα*, Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2014 (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή).

ΙΣΤΟΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

https://el.wikipedia.org/wiki/Ιωάννης_Καραβίτης [τελευταία επίσκεψη: 30/1/2019].

https://en.wikipedia.org/wiki/Non-fiction_novel [τελευταία επίσκεψη: 30/1/2019].

https://en.wikipedia.org/wiki/Truman_Capote [τελευταία επίσκεψη: 30/1/2019].